HET VERHAAL VAN NOORDOOST-FRYSLÂN

Bijdrage bestuursbijeenkomst ANNO III d.d. 5-2-2021 prof. dr. Marijn Molema (FSP)

1. ANNO III heeft een verhaal nodig, het verhaal van Noordoost-Fryslân

Cijfers, rapportages, analyses liggen voor het grijpen, maar zullen ANNO III niet kunnen begeesteren. Een nieuwe cyclus van regionale samenwerking heeft inspiratie van een onderliggend verhaal: het verhaal van Noordoost-Fryslân. In het verhaal worden de grote uitdagingen van onze tijd vertaald naar de relatief overzichtelijke wereld van de regio. In de verbinding tussen het globale en het lokale ontstaan nieuwe beelden van toekomstige ontwikkeling. Die beelden zijn belangrijk, omdat ze samenhang geven aan de complexe praktijk van lokaal en regionaal beleid. Dat beleid kent zoveel verschijningsvormen dat het soms moeilijk is om de grote lijn te zien. Een verhaal kan die grote lijn aanbrengen. Het verbindt de mensen die, elk in hun eigen gemeente, aan het behoud van welvaart in de toekomst werken.

Naast deze interne werking kent het verhaal van Noordoost-Fryslân ook een externe werking. De mate waarin een regio op provinciaal, nationaal of Europees niveau wordt waargenomen, hangt sterk af van het onderscheidende profiel dat een regio heeft. Met gebieden zonder een herkenbaar profiel wordt minder rekening gehouden. Regio's met een duidelijke omtrek en identiteit staan wel op het vizier van hogere machten, waardoor er meer rekening wordt gehouden met hun belangen. De aanwijzing van Noordoost-Fryslân als proeftuin in 2016, door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, is een illustratie daarvan. Het was de goede presentatie, voortvloeiend uit ANNO II, waardoor Noordoost-Fryslân werd gezien als hét voorbeeld van een niet-verstedelijkte regio met een duidelijke ambitie.

2. Kwalitatieve groei als kader voor een raamvertelling

Een verhaal heeft altijd een rode draad nodig, een kader waarbinnen de verschillende opgeroepen beelden hun samenhang en betekenis krijgen. Lange tijd fungeerden projecties van kwantitatieve groei als rode draad van het verhaal over onze toekomst, ook in de regio. Een groeiende bevolking moest gehuisvest worden waardoor nieuwe woonwijken nodig waren. Ook moest er werk komen, veel meer dan de agrarische sector bood en daardoor moest er geïndustrialiseerd worden. De groei van de industrie betekende een toekomst voor het individu en het collectief. De 21ste eeuw verlangt andere toekomstprojecties. Tegen de achtergrond van onomkeerbare demografische structuurverandering, en de balansdiscussie tussen economie en ecologie, kan kwantitatieve groei niet langer ons toekomstbaken zijn. Daarentegen moeten we een veel bredere kijk op ontwikkeling gaan cultiveren en een plek geven in ons toekomstverhaal. We krijgen daarvoor de taal van 'brede welvaart' aangereikt. Brede welvaart identificeert thema's die ons leven de moeite waard maken. Naast materiële welvaart en arbeid wordt de kwaliteit van leven ook bepaald door welzijn, wonen, milieu, sociale binding, een gevoel van veiligheid en onze natuurlijke omgeving.

3. Het onderscheidende karakter van Noordoost-Fryslân in drie verhaallijnen

De thema's van brede welvaart kunnen helpen om een nieuwe rode draad te vinden, gericht op kwalitatieve groei. De taal van brede welvaart is echter een hulpmiddel, het biedt geen kant-en-klaar toekomstverhaal. Om het verhaal over de brede welvaartsontwikkeling van Noordoost-Fryslân te vormen, kunnen we verhaallijnen aanbrengen. Verhaallijnen selecteren kwaliteiten en potenties die de regio kenmerkend maken en onderscheiden van het gemiddelde. Ze helpen om het profiel van de regio te scheppen. We kunnen bijvoorbeeld drie verhaallijnen aanbrengen.

Ten eerste zijn er in Noordoost-Fryslân Mensen van Doorpakkers. De mentaliteit van het gebied is geworteld in een agrarische samenleving waarin hard werken vanzelfsprekend was. Dat gold zowel op de keuterboerderijen van de zandgronden als op de grote boerderijen van de kleigronden. De

aanpakmentaliteit is doorgegeven aan volgende generaties, en heeft ook in de 20ste eeuw zijn stempel gedrukt. Waarden als zelfredzaamheid, autonomie en inventiviteit hebben voeding gegeven aan de normen en waarden van de mensen. Ze liggen ook ten grondslag aan de bloei van de bouw- en metaalnijverheid. Maar ook op gebieden als welzijn, wonen, en sociale binding is de mentaliteit van het doorpakken een waardevolle potentie.

Een tweede verhaallijn sterkt de identiteit van Noordoost-Fryslân als een Land van Mogelijkheden. Kwantitatieve groeistrategieën van weleer hebben de regio goed geoutilleerd. In nationaal opzicht mag de regio perifeer liggen, maar het wegennet is op hoofdlijnen af met de Centrale As als sluitstuk. Er zijn goede industrieterreinen en stevige centrumplaatsen in zowel het noorden en zuiden van het gebied. Meest onderscheidend is echter de binding tussen de mensen en hun landschap. Zowel aan de Waddenkust als in de Noardlike Fryske Wâlden ervaren de inwoners een sterke band, die ertoe heeft bijgedragen dat de regio een koploper is in natuurinclusieve vormen van landbouw. Als we willen groeien op krimpgebied biedt deze kwaliteit extra mogelijkheden naar de toekomst. Extra mogelijkheden schuilen ook in de regio als een aantrekkelijk gebied om te wonen, te recreëren en duurzame energie op te wekken.

De derde verhaallijn schetst een Regio met Organisatiekracht. Samenwerking in het verband van Noordoost-Fryslân begon in 1978 met het gelijknamige actieprogramma. In 2028 kan er dus sprake zijn van 50 jaar Noordoost-Friese samenwerking! Er zijn twee redenen om de organisatiekracht te koesteren. Ten eerste is er de ruimtelijke vorm van de regio. We zouden die als een U kunnen zien, waarin links van de U Leeuwarden ligt, onder de U Drachten en rechts van de U de provincie Groningen. De gebieden links en onder hebben een andere ruimtelijke oriëntatie, omdat Leeuwarden en Drachten zichzelf zien als de belangrijkste stedelijke concentraties van Fryslân die zich moeten manifesteren in (Noord-)Nederlands verband. Ten rechterzijde van de U is de scheiding meer sociaal-cultureel van aard. Door deze markeringen ontstaat een gebied met vergelijkbare ruimtelijk-economische, sociale en culturele kenmerken. Een gemeenschappelijk schrikbeeld als zou het gebied van de economische ontwikkelingskaart vallen, dreef de gemeenten in de jaren 1990 samen. Gezamenlijke plannen monden uit in oprichting van het NOFA-verband in 2002 en tot ANNO in de jaren 2010. De tweede reden voor het koesteren van dit regionale verband schuilt precies in die historische ontwikkeling. Promotieonderzoek van Bart Hoogeboom wijst uit dat Noordoost-Fryslân het in vergelijking met andere regio's goed doet als het gaat om regionale ontwikkelingsplanning, juist omdat de structuren van samenwerking niet elke vijf jaar volledig worden omgegooid. Continuïteit is dus een afzonderlijke factor in de organisatiekracht van regio's. In het verhaal van Noordoost-Fryslan kan deze bestuurlijke samenwerking benadrukt worden, waarbij verder vorm gegeven kan worden aan samenwerking tussen overheden en de Mienskip.

4. Focus van ANNO III moet in het verlengde van het verhaal en de verhaallijnen liggen

De potentiële opgaven voor ANNO III liggen voor het grijpen en zijn mooi samen gebracht in een groslijst die aandacht besteed aan onder andere wonen, onderwijs, zorg, bereikbaarheid, gebiedspromotie en economie. Tezamen zijn ze teveel om allemaal in een nieuw bestuursprogramma op te nemen. Maar welke opgaven ook geselecteerd worden, hun legitimatie en inspiratie moeten ze ontlenen aan het verhaal van Noordoost-Fryslân. Dit verhaal geeft een beeldende toekomstvisie die zorgt voor interne samenhang en verbinding. De externe werking is minstens zo belangrijk en zorgt ervoor dat Noordoost-Fryslân blijvend waargenomen wordt als een gebied met onderscheidende potenties, die ondersteuning in hun brede welvaartsontwikkeling verdient.

***